

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA

XVI. KÖTET.

1909 ÁPRILIS.

4. FÜZET.

Poloska-óriás a magyar faunában.

Irtá : DR. HORVÁTH GÉZA.

Negyven év óta foglalkozom már Magyarország Hemiptera-faunájának kutatásával és bizvást állíthatom, hogy hazánk hemipterologiai tekintetben most már Európának egyik legjobban és aránylag legeggyenletesebben átkutatott országa. A milleniumi Fauna-Katalogus szerint az 1897-ik év végéig a Magyar Birodalom területéről már nem kevesebb mint 1643 Hemiptera-faj volt ismeretes, tehát az egész palearktikus faunaterületről akkor ismert összes fajoknak körülbelül $\frac{1}{3}$ része. Hemiptera-faunánk ismerete azóta is folyvást bővült és most sem mulik el egy év sem, hogy Hemiptera-fajaink száma újabb felfedezésekkel ne gyarapodnék.

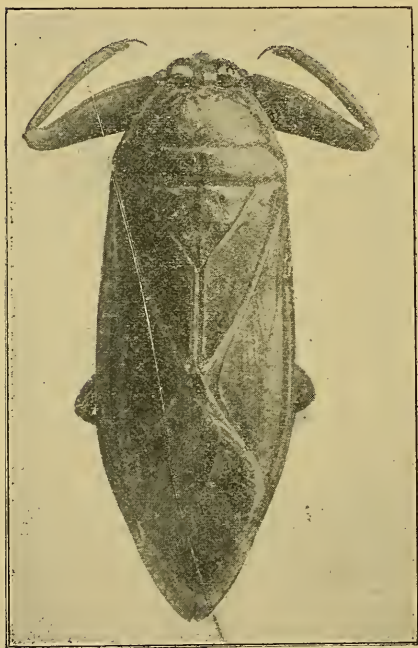
Az 1908-ik évben szintén több érdekes s a hazai faunára nézve új fajt sikerült felfedeznünk. A legmeglepőbb és legérdekesebb volt közöttük az az óriási vízi poloska (*Amorgius niloticus* STAL), a melynek természetes nagyságban felvett képmásait a következő lapokon bemutatom.¹

Ez a barnás alapszínű vízi poloska, mely 65–75 mill. hosszú és 23–27 mill. széles termetével valóságos óriás, a Belostomatidák családjának egyetlen európai képviselője és tulajdonképen az afrikai faunához tartozik. Afrika keleti részén el van terjedve Egyiptomtól kezdve délre messze túl az egyenlítőn; földrajzi elterjedésének legdélibb pontja a portugál Mozambique. De előfordul Afrika nyugati

¹ Ezt a rovarfajt rendszeren *Belostoma niloticum* néven szokták a szakirodalomban emlegetni. De MONTANDON 1900-ban kimutatta, hogy az 1807-ből származó LATREILLE-féle *Belostoma*-genust addig tévesen értelmezték és hogy a *Belostoma* név voltaképen azt a genust illeti meg, melyet AMYOT és SERVILLE 1843-ban *Zaitha* néven irtak le. Ebből következik, hogy ama genus megjelölésére, mely oly sokáig, de tévesen *Belostoma* néven szerepelt és melyhez a mi fajunk is tartozik, a STAL-féle *Amorgius* nevet kell használni.

részén is Angola, Congo és Szenegal vizeiben. Ázsia területéről Arábiából, Szíriából és Rhodus szigetéről jelezték. Európában eddig csak Görögországból és Dalmáciából volt ismeretes.

Dalmácia déli részén, jelesen Raguza és Cattaro vidékén nem épen ritka. Nem hiányzik Herczegovina szomszédos területeiről sem. A szerajevói orsz. múzeumban láttam egy-egy példányát Trebinje, Stolác és Gabela mellől. Elterjedésének legészakibb biztos határpontja ekkoráig Spalato volt, ahonnan LÉON DUFOUR 1863-ban *Belostoma pruinosum* néven új faj gyanánt írta le.

Amorgius niloticus STAL, Temesvárról
(természetes nagyságban).

Arra azonban nem volt eddig semmi hiteles adatunk, hogy ez a természetes vízi poloska a Magyar Birodalom jelenlegi határain belül is előfordulna.

A zágrábi orsz. múzeumban van ugyan egy példány, melyet 1893 körül állítólag Zenggen (a kikötőtől délre fekvő uszoda mellett) iskolás fiúk fogtak és melyet aztán NOVAK zenggi tanító a múzeumnak beküldött. De ez az adat kezdettől fogva oly gyanúsnak látszott nekem, hogy a milleniumi Fauna-Katalogusba nem is mertem felvenni. Most azonban már a zenggi adatot sem tartom annyira gyanúsnak.

A szerencés véletlen ugyanis úgy akarta, hogy az 1908-ik év nyarán az *Amorgius niloticus* hazánk két pontján kézrekerült.

Az első példányt július 28-án éjjeli 11 órakor SPRINGER ÁGOSTON nyug. tüzérkapitány a te-

mesvári tiszti kaszinó terraszán fogta, a hová az az elektromos lámpafényhez repült és még egészen nedves állapotban lebukott. LINTIA DÉNES temesvári tanfelügyelőségi tollnok szíves volt nekem róla egy fényképet küldeni, a melynek alapján azonnal meggyőződhettem, hogy a feltűnő rovar minden kétségen kívül a dalmáciai *Amorgius niloticus* fajhoz tartozik. LINTIA DÉNES úr hathatós közbenjárása folytán SPRINGER kapitány utóbb magát a rovar is átengedte a M. Nemz. Múzeumnak.

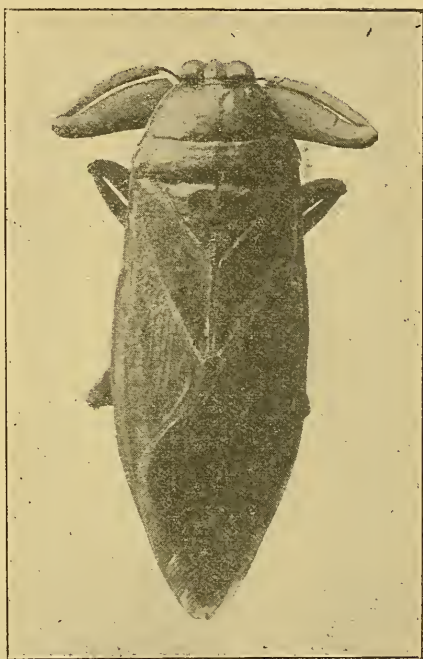
Alig néhány nappal a temesvári nevezetes fogás után megkerült e poloskafajnak második magyarországi példánya Szatmár-Németiből. Ezt GRÓSZ KÁLMÁN, a budapesti polg. iskolai tanítóképezde hallgatója, augusztus első napjaiban a szatmári zsidó templom mellett este 8 óra tájban egy fa tövében találta. E példány, szerencsés találójának ajándéka gyanánt, szintén a M. Nemz. Múzeum gyűjteményébe került.

Ha már most a két lelet állatföldrajzi méltatásába akarunk bocsátkozni, mindenekelőtt hangsúlyoznunk kell, hogy az *Amorgius niloticus* felfedezésével a Magyar Alföld rovarfaunája csakugyan nevezetes egy fajjal gyarapodott. A leletek hitelességéhez — személyes puhatólózásaim alapján állíthatom — semmi kétség sem fér, sőt a két lelet egymásnak a hitelességét kölcsönösen emeli.

Fontos kérdés azonban, hogy honnan jutott az a két elfogott *Amorgius*-példány a Magyar Alföldre. Vajjon csak véletlenül és csak 1908-ban vetődtek-e ide messze földről, mint valami eltévedt vándorok? Vagy pedig régóta honos-e már nálunk ez a nagy vízi poloska, itt tenyészik-e állandóan s a kézrekerült temesvári és szatmári példányok csak az ottani vizekből származnak-e?

A válasz az efféle kérdésekre, ha valamely feltünőbb állat felfedezéséről van szó, rendszeren mindig az szokott lenni, hogy az illető állatfaj megjelenését csak új bevándorlásnak vagy legfeljebb csak véletlen ide tévedésnek kell tulajdonítani. Ha az állat még hozzá a déli fauna tagja, akkor rendszerint előhozakodnak aztán a szokatlanul forró nyárral, az uralkodó déli szelekkel és más ilyen időjárási viszonyokkal, a melyekkel a déli állatfajok bevándorlását megmagyarázni vélik.

Vizsgáljuk meg, mit lehetne a mi esetünkben az akkor uralkodott időjárásból kimagyarázni. Elöttem fekszik a délmagyarországi

Amorgius niloticus STAL, Szatmár-Németiből (természetes nagyságban).

természettudományi társulat temesvári meteorológiai obszervatóriumának 1908. évi időjárásai jelentése s abban azt olvasom, hogy Temesvárott 1908. július havában „az időjárás túlnyomóan borult, szeles, esős és az évszakhoz aránylag hűvös volt“, továbbá, hogy „a szelek leggyakrabban az északi negyedből fújtak.“ (Természettudományi Füzetek. XXXII. p. 257.)

Hát ezek bizony mind oly adatok, a melyek épen nem szólnak a mellett, hogy az *Amorgius niloticus* 1908-ban meleg időjárásunktól vonzatva s a déli vagy délnyugati szelektől hajtva került hozzánk. Különben is tekintetbe kell vennünk, hogy az *Amorgius niloticus* elterjedési körének addig ismert legközelebbi területe, t. i. Dalmácia középső része légvonalban több mint 400 kilométernyire fekszik Temesvártól. Ez akkora távolság, amelyen egy gyors röptű madár vagy rovar (péld. lepke, darázs, légy, szitakötő) aránylag rövid idő alatt csakugyan végig repülhet. Hiszen így kerül hozzánk például a mediterrán régióból elég gyakran az oleander-lepke (*Deilephila Nerii*). De az *Amorgius niloticus* nem valami jó és kitartó repülő, hanem ép úgy mint a többi vízi rovar csak esti szürkületkor szokott szárnyra kelni és legfeljebb csak egyik pocsolyától a másikig elkalandozni. Az ilyen helyi érdekű kóborlások azonban bizonyára nem terjednek a legjobb esetben sem néhány kilométernyi távolságon túl.

Ha továbbá azt is figyelembe vesszük, hogy Dalmácia és Temesvár, illetőleg Szatmár-Németi közt ott fekszenek még a Dinári Alpok és az egész boszniai hegyvidék, egyenesen kizártnak kell tartanunk ama feltevést, hogy a Magyar Alföld keleti szélén talált két *Amorgius*-példány 1908-ban Dalmáciából vetődött hozzánk.

Én azt hiszem, sőt meg vagyok róla győződve, hogy ez a természetes vízi poloska már régóta honos mi nálunk és hogy földrészünkön nemcsak Dalmáciában és Görögországban fordul elő, hanem el van terjedve az egész balkán félszigeten. Csak is innen juthatott el mi hozzánk lassú és folytonos terjedéssel, még pedig úgy, hogy hazánkba minden valószínűség szerint közvetlenül Szerbiából került. Igaz, hogy eddig sem Szerbiában, sem attól délre Maczedóniában még senki sem találta. De ez a negatív körülmény nem sokat bizonyít feltevésem ellen, mert hiszen tudjuk, hogy úgy Szerbia, mint Maczedónia még nagyon kevésé átkutatott területek és hogy rovarfaunájuk még csak hézagosan ismeretes.

Bizonyára elég különös, hogy Magyarországon 1908 előtt még senki sem akadt rá erre a feltűnő és nagy természetű rovarra. Ez azonban még koránt sem jelenti azt, hogy azért nem élt, nem tenyészett és nem lappangott itt észrevétlenül a Magyar Alföld mocsaraiban.

Nagy köszönettel venném, ha a magyar entomologusok ezentül

tüzetesen ügyelnének erre a nevezetes rovarra s újabb hazai termőhelyeinek felfedezésével igazolnák abbeli feltevésemet, hogy az *Amorgius niloticus* csakugyan már ősi jögon és ősi soron benszülött tagja Magyarországi rovarfaunájának.

Simontornya és vidékének lepkéi.

Irtta PILLICH FERENCZ.

Alábbiakban nyolcz évi gyűjtésem eredményeként közlöm a Simontornya és vidékén gyűjtött nagy lepkék névsorát, evvel is hozzá akarván járulni lepkéink elterjedésének pontosabb ismeretéhez.

Simontornya három vármegye (Tolna, Fehér, Veszprém) határán fekszik, a vidék jellege északon sík és mocsaras, délen dombos és erdős, kőzet az egész vidéken nincs.

A fajok felsorolásában a STAUDINGER és REBEL-féle palearktikus lepkékatalogust követem, innen magyarázható, hogy a használt nevek nem mindig azonosak az AIGNER „Magyarország lepkéi“ című munkában használtakkal.

A gyűjtött fajok és fajváltozatok a következők:

Papilionidae. *Papilio Podalirius* L., ab. undecimlineatus ELM., ab. novemlineatus AIGN., *Machaon* L., ab. bimaculatus ELM., ab. immaculatus SCHULTZ, ab. aurantiaca SPR. — *Thais Polyxena* SCHIFF. — *Parnassius Mnemosyne* L.

Pieridae. *Aporia Crataegi* L. — *Pieris Brassicae* L., *Rapae* L., ab. leucotera STEPH., ab. immaculata FOL., *Napi* L., var. *Napaeae* ESP., *Daphidice* L., var. *Bellidice* O. — *Euchloë Cardamines* L., var. *Alberti* HOFFM., ab. *turritis* O. — *Leptidia Sinapis* L., var. *Lathyri* HB., var. *dimiensis* B. — *Colias Hyale* L., *Chrysotheme* ESP., *Edusa* F., ab. *Helice* HB. — *Gonepteryx Rhamni* L.

Nymphalidae. *Apatura Iliia* SCHIFF. var. *Clytie* SCHIFF. — *Neptis Aceris* LEP. — *Pyrameis Atalanta* L., *Cardui* L. — *Vanessa Jo* L., *Urticae* L., *Polychloros* L., *Antiopa* L. — *Polygonia C-album* L. — *Araschnia Levana* L., var. *Prorsa* L. — *Melitaea Phoebe* KN., *Didyma* O. var. *occidentalis* STGR., *Athalia Rott.*, *Aurelia* NCK., *Parthenie* BKH. — *Argynnis Selene* SCHIFF., *Dia* L., *Latonia* L., *Aglaja* L., *Adippe* L. ab. *Cleodoxa* O., *Paphia* L., *Pandora* SCHIFF. — *Melanargia Galatea* L., ab. *leucomelas* ESP. — *Satyrus Circe* F., *Hermione* L., *Aleyone* SCHIFF., *Briseis* L., *Semele* L., *Arethusa* ESP., *Statilinus Hufn.*, *Dryas Scop.*, var. *sibirica* STGR. — *Pararge Aegeria* L. var. *Egerides* STGR., *Megaera* L., var. *Alberti* ALB., *Maera* L. *Aphantopus Hyperanthus* L. — *Epinephele Jurtina* L., var.

Hispulla ESP. — Coenonympha Iphis SCHIFF., Arcania L., Pamphilus L.

Erycinidae. Nemeobius Lucina L.

Lycaenidae. Thecla Spini SCHIFF., W-album KN., Ilicis ESP., Acaciae F., Pruni L. — Challophrys Rubi L., ab. immaculata FUCHS. — Zephyrus Quercus L., ab. bella GERH., Betulae L. — Chrysophanus Thersamon ESP., dispar HAW. var. rutilus WERNB. Phlaeas L., Dorilis HUFN. — Lycaena Argiades PALL. ab. Polysperchon BGST., Argus L., Argyrognomon BGST., Baton BGST., Orion PALL., Astrarche BGST., var. calida BELL., Icarus ROTT., ab. Icarinus SCR., ab. arcuata WEYM., Amanda SCHN., Meleager ESP., Bellargus ROTT., Corydon PODA, minima FÜSSL., semiargus ROTT., ab. Andereggi RÜHL, Arion L. — Cyaniris Argiolus L., ab. parvipunctata FUCHS.

Hesperidae. Heteropterus Morpheus PALL. — Adopaea lineola O., Thaumaspis HUFN. — Augiades comma L., Sylvanus ESP. — Carcharodus Alceae ESP., Altheae HB. Hesperia Carthami HB., Sao HB., Malvae L. — Thanaos Tages L.

Sphingidae. Acherontia Atropos L. — Smerinthus Quercus SCHIFF., Populi L., ocellata L. — Dilina Tiliae L. ab. Ulmi STGR. — Sphinx Ligustri L. — Protoparce Convolvuli L. — Hyloicus Pinastri L., ab. fasciata LMP. — Deilephila Euphorbiae L. — Chaerocampa Elpenor L. — Metopsilus Porcellus L. — Macroglossa stellatarum L. — Hemaris Scabiosae Z.

Notodontidae. Pterostoma palpina L. — Phalera bucephala L. — Pygaera anastomosis L.

Thaumetopoeidae. Thaumetopoea processionea L.

Lymantriidae. Hypogymna morio L. — Orgyia antiqua L. — Dasychira fascelina L. — Euproctis chrysorrhoea L., ab. punctigera TEICH. — Stilpnotia Salicis L. — Lymantria dispar L.

Lasiocampidae. Malacosoma neustria L. — Eriogaster lanestris L. — Lasiocampa Quercus L., Trifolii ESP. — Macrothylacia Rubi L. — Gastropacha quercifolia L. — Odonestis Pruni L.

Saturniidae. Saturnia Pyri SCHIFF.

Drepanidae. Cilix glaucata SCOP.

Thyrididae. Thyris fenestrella Sc.

Noctuidae. Diphthera alpium OSB. — Acronycta leporina L., Aceris L., tridens SCHIFF., Psi L., Euphorbiae F., Rumicis L., ab. Salicis CURT. — Craniophora Ligustri F. — Oxycesta geographica F. — Agrotis janthina ESP., fimbria L., obscura BRUN., pronuba L., var. innuba TR., Comes HB., Baja F., C-nigrum L., xanthographa F., var. cohaesa H.-S., ab. rufa TUTT., ab. nigra TUTT., depuncta L., simulans HUFN., putris L., exclamationis L., ab. pallida

TUTT., ab. obsoleta TUTT., ab. picea HAW., Tritica L. var. aquilina HB., obelisca HB., Ypsilon ROTT., segetum SCHIFF., var. pallida STGR., ab. nigricornis VILL., saucia HB., crassa HB. — Epineurohia popularis F. — Mamestra Brassicae L., albicolon HB., oleracea L., ab. obscura SPUL., dissimilis KNOCH, thalassina ROTT., Trifolij RTT., reticulata VILL., chrysozona BKH. — Dianthoeccia luteago HB., compta F., capsicola HB., Cucubali FSSL. — Miana strigilis CL., var. latrun-cula HB., bicoloria VILL. — Bryophila raptricula HB., receptricula HB. — Diloba caeruleocephala L. — Apamea testacea HB. — Celaena matura HUFN., — Hadena sordida BKH., monoglypha HUFN., Secalis BJERK., var. leucostigma ESP. — Aporophyla nigra Hw. — Polia polymita L. — Miselia Oxyacanthae L. — Dryobota monochroma ESP. — Dipterygia scabriuscula L. — Chloanta polyodon CL., Hyperici F. — Trachea Atriplicis L. — Euplexia lucipara L. — Brotolomia meticulosa L. — Luceria virens L. — Leucania pallens L., ab. ectypa HB., obsoleta HB., L-album L., vitellina HB., albipuncta F., lythargyrea ESP. — Grammesia trigrammica HFN. — Caradrina quadripunctata F., Kadenii F., Morpheus HUFN., Taraxaci HB., ambigna F. — Rusina umbratica GOEZE. — Amphipyra Tragopogonis L., livida F., pyramidea L. — Taenioecampa gothica L., pulverulenta ESP., stabilis Vw., incerta HUFN., ab. fuscata Hw., var. pallidior STGR., munda ESP. — Dicycla Oo L. — Orthosia circellaris HUFN., pistacina F., ab. serina ESP., nitida F. ab. obscurata SPUL., litura L. — Xanthia gilvago ESP. — Qrrhodia erythrocephala F. ab. glabra HB., Vau-punctatum ESP. — Scopelosoma satellitia L., ab. brunnea LAMP. — Calocampa vetusta HB., exoleta L. — Calophasia lunula HUFN. — Cucullia verbasci L., umbratica L., Campanulae FRR. — Heliaca tenebrata Sc. — Heliothis dipsaceus L., scutosus SCHIFF. — Chariclea Delphinii L. — Acontia lucida HUFN., var. albicollis F., luctuosa ESP. — Thalpochares purpurina HB. — Erastria argentula HB., deceptoria SCOP., fasciana L. — Emmelia trabealis SCOP. — Scoliopteryx libatrix L. — Abrostola triplasia L., tripartita HUFN. — Plusia chrysis L., Festucae L., gutta GN., gamma L. — Euclidia Mi CL., glyphica L. — Aedia funesta ESP. — Catocala electa BKH., elocata ESP., puerpera GIORN., nupta L., dilecta HB., sponsa L., promissa ESP., hymenea SCHIFF., nymphagoga ESP. — Simplicia rectalis Ev. — Zanclognatha tarsiplumalis HB., tarsipennalis TR., tarsicrinalis KN. — Herminia tentacularia L. — Hypena proboscidalis L., rostralis L., ab. radiatalis HB., unicolor TUTT.

Cymatophoridae. Thyatira batis L. Cymatophora octogesima HB.

Brephidae. Brephos puella ESP.

Geometridae. *Geometra vernaria* HB. — *Nemoria viridata* L. — *Thalera fimbrialis* SCOP. — *Acidalia dimidiata* HUFN., *virgularia* HB., var. *canteneraria* B., *rusticata* F., *humiliata* HUFN., *degeneraria* HB., *inornata* HW., *aversata* L., ab. *spoliata* STGR., *emarginata* L., *immorata* L., *rubiginata* HUFN., *marginepunctata* GOEZE, *caricaria* REUTTI, *strigilaria* HB., *flaccidaria* Z., *ornata* SCOP., *violata* THUNBG. var. *decorata* BKH. — *Ephyra porata* F. — *Rhodostrophia vibicaria* CL., var. *strigata* STGR. — *Timandra amata* L. — *Lythria purpuraria* L., var. *rotaria* F., ab. *abstinentiaria* FUCHS, ab. *lutearia* STGR. — *Ortholitha moeniata* Sc. — *Minoa murinata* SCOP., ab. *cineraria* STGR. — *Lithostege farinata* HUFN., *griseata* SCHIFF. — *Anaitis plagiata* L. — *Triphosa dubitata* L. — *Scotosia rhamnata* SCHIFF. — *Larentia ocellata* L., *viridaria* F., *ferrugata* CL., *sociata* BKH., *picata* HB., *albicillata* L., *bilineata* L., ab. *infuscata* GMPBG., *autumnalis* STRÖM, *rubidata* F., *comitata* L. — *Asthena candidata* SCHIFF. — *Tephroclystia oblongata* THBG., *lariciata* FRR., *subnotata* HB. — *Chloroclystis rectangulata* L. — *Phibalapteryx polygrammata* BKH., *tersata* HB. — *Abraxas grossulariata* L., *adustata* SCHIFF. — *Deilinia exanthemata* Sc. — *Selenia lunaria* SCHIFF. — *Hygrochroa syringaria* L. — *Therapis evonymaria* SCHIFF. — *Urapterix sambucaria* L. — *Epione apiciaria* SCHIFF. — *Caustoloma flavicaria* HB. — *Venilia macularia* L. — *Semiothisa alternaria* HB., *litrata* CL. — *Hybernia aurantiaria* ESP., *marginaria* BKH., *defoliaria* CL. — *Biston hirtaria* CL. — *Boarmia gemmaria* BRHM., *roboraria* SCHIFF., *consortaria* F., *lichenaria* HUFN., *selenaria* HB., *crepuscularia* HB., ab. *defessaria* FRR. — *Gnophos serotinaria* HB. — *Ematurga atomaria* L. — *Diastictis artesiaria* F. — *Phasiane clathrata* L., *glarearia* BRHM. — *Eubolia arenaearia* HB., var. *flavidaria* Ev., *murinaria* F. — *Scoria lineata* Sc.

Syntomidue. *Syntomis Phegea* L.

Arctiidae. *Spilosoma mendica* CL., *lubricipeda* L., *menthastri* ESP. — *Phragmatobia fuliginosa* L. — *Diacrisia Sanio* L. (*russula* L.) — *Arctia Caja* L., *villica* L. — *Callimorpha quadripunctaria* PODA. — *Cybosia mesomella* L.

Zygaenidae. *Zygaena Achilleae* ESP., *Lonicerae* SCHV., *Filipendulae* L., *carniolica* Sc. — *Ino ampelophaga* BAYLE, *statices* L.

Psychidae. *Pachytelia unicolor* HUFN.

Sesiidae. *Sesia empiformis* ESP.

Cossidae. *Cossus cossus* L. — *Phragmataecia Castancae* HB. — *Zeuzera pyrina* L.

Hepialidae. *Hepialus sylvina* L.

Új levélbogár Trencsén-vármegyéből.

Irta : LACZÓ JÓZSEF.

Orsodacne lineola PANZ. **ab.** *Brancsiki* NOV.

Testacea, capite sternoque nigris, macula ovali discoidali pronoti, scutello, fascia arcuata mox ante medium elytrorum et margine suturali ante hanc fasciam usque ad basin elytrorum extensa violaceo-nigris micantibus.

Habitat circa Bolesó (Com. Trencsén).

Barnás-sárga, a fej és a mell fekete, egy hosszirányban elhelyezett tojásforma folt az előtor hátának közepén, a paizsocska, egy ívesen hajlott harántesík a szárnyfedők közepe előtt és a varratszegély elül a harántesíkgig kékes-feketén fénylő.

Előfordul Bolesó környékén Trencsén vármegyében.

Ezt a feltűnő új fajváltozatot DR. BRANCSIK KÁROLY vármegyei főorvosnak tiszteletére neveztem el, aki Trencsén vármegye faunájának kikutatásában kiváló érdemeket szerzett.

Magyarország pillangói.

Irta : AIGNER LAJOS.

XXXI.

1. nem : *Thecla* Fabr.

Kicsiny, sötét színű pillangók, melyek hátsó szárnyának 2. erén farkocskával ellátottak. A szem szőrös vagy csupasz, a hosszú tapogatók utolsó íze apró.

A pete kitelel. A hernyó ászka-alakú, rövid szőrökkel fedett, átalakulása a földön, leveleken vagy ágakon megy végbe. A báb háta domború, alul lapos.

Ez a nem főleg a trópusokban gazdagon képviselt, az európai fajok rajzolata egymáshoz hasonló, évenként egyszer jelennek meg.

Az alnemek és fajok meghatározó kulcsa :

1. A hátsó szárny hátul farkocskával végződik 2
- A hátsó szárnyon nincs farkocska, alsó oldalán szegélyrajz nélkül. — 2. alnem : *Callophrys* BILBB. — Ide egyetlen faj tartozik. 6. *Rubi*.

2. A tapogató hosszú, utolsó íze kicsiny. — 1. alnem: *Thecla* FABR. 3
 — A tapogató rövid és vékony, az utolsó íz kivételével hosszú szőrökkel fedett. — 3. alnem: *Zephyrus* DALM. 7
3. A hátsó szárny alsó oldalán fehér sáv van, mely némelykor megszakított 4
 — A hátsó szárny alsó oldalán levő sáv kékes-fekér, a szegélyszalag vöröses-sárga, benne kékes-fehér keretű fekete pontokkal. Felül sötétbarna, vöröses-sárga szegélyfoltokkal.
5. *Pruni.*
4. A hátsó szárny alsó oldalának fehér sávja meg nem szakított 5
 — A hátsó szárny alsó oldalának sávja megszakított 6
5. A szárnyak alul sötétbarnák, mindkét szárnyon alul fehér csík fut végig a hátsó szárny zugáig, ahol nagyobb kék folt van. Felül sötétbarna, a hátsó szárny zugán 1—2 vörös petty van. 1. *Spini.*
 — A szárnyak alul szürkés-barnák, a két szárnyon alul végig futó fehér csík a hátsó szárny zugában éles W-alakot mutat. 2. *W-album.*
6. A hátsó szárny alsó oldalának szegélyén vöröses-sárga, befelé feketés pettyek sorakoznak, a fehér csík megszakított. 3. *Ilicis.*
 — A hátsó szárny alsó oldalának szegélyén vöröses-sárga foltok vannak, a fehér csík meg nem szakított. 4. *Acaciae.*
7. A szárnyak alul selymes világosszürkék. 7. *Quercus.*
 — A szárnyak alul okersárgák. 8. *Betulae.*

1. *Thecla Spini* SCHIFF.

SCHIFFERMILLER & DENIS, Syst. Verz. Schmetterl. Wiener Gegend. p. 186 (1776) — HÜBNER, Samml. europ. Schmetterl. f. 376—377 (1776)
 — *Lynceus* ESPER, Die europ. Schmetterl. in Abbild. I, p. 356 (1777).

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny zugán és a farkocska tövén gyakran vöröses-sárga pettyek jelentkeznek. A hímek elülső szárnyán a középsejt vége felé szürkés petty áll, mely felül benyomott, alul kiálló. Alul a szárnyak sötétbarnák fehér csíkkal, mely mindkét szárnyon végigfut s a hátsó szárny zugán szöveget képezvén az itt levő kékes foltal érintkezik, a szegélyfoltok vöröses-sárgák, belül feketével szegélyezettek. Kifeszítve 30—33 mm. nagyságú.

Magyarország egész területén elég gyakori és június elejétől július elejéig repül erdei réteken a kakukfű (*Thymus*), zsálya (*Salvia*) és gyalogbodza (*Sambucus ebulus*) virágain.

A hátsó szárny zugán levő sárgás-vörös folt többnyire alig látható, alul sötétkék, majdnem fekete. A herculesfürdői példányok szárnyának alsó oldala kávébarna, tornai példányoké alul erősen kék behintésű. ANKER LAJOS Budapest vidékén egy olyan példányt fogott, melynek rajza alul hullámos volt.

Az *ab. linceus* HB., melynek nösténye az elülső szárny közepén nagy rozsdasága foltot visel, eddig csak Budapest, Pécs, Brassó és Puj környékéről ismeretes.

A hernyó zöld, hátán három világos sárgás vonal fut végig, köztük sárga vagy vöröses szemölcsök állanak, oldalt világosabb vonal és a lábak fölött fehéres-sárga sáv van. Hossza 20—25 mm. Májusban *Rhamnus cathartica*, *Rh. frangula*, *Rh. saxatilis*, *Prunus spinosa* és *Pr. domesticá*-n található.

A báb zömök, barnás-szürke, barnás-szürkén márványozott. A báb az ágakhoz teste körül futó szövedékszálal van erősítve.

Előfordul az összes szomszéd országokban, így Alsó-Ausztriában (VI—VIII), Karinthiában, Sziléziában és Bukovinában (VI—VII), Morvaországban és Rumániában (VII—VIII) és Isztriában (VI). Elterjedési köre Kasantól Andaluziáig és Spanyolországtól Japánig terjed.

2. *Thecla W-album* KN.

KNOCH, Beitr. z. Insectengesch. II, p. 85, t. 6, f. 1—2 (1782)
— Fentoni BUTLER, Proc. Zool. Soc. London. 1881, p. 854.

A szárnyak sötétbarnák, a hátsó szárny második erén farkszerű nyulván van és ezelőtt 1—2 vörös petty. Alul világos szürkésbarna, a mindkét szárnyon végig futó fehér csík a hátsó szárny zugában éles W-alakot mutat, a vörös szegélyszáv belül fekete szegélyű. Kifeszítve 27—32 mm. nagyságú.

Előfordul Magyarország egész területén, de mindenütt a ritkább fajok közé tartozik. Junius elejétől július elejéig szilfák közelében virágzó gyalogbodzán szeret időzni.

A herculesfürdői példányok alul sötét kávébarnák.

A hernyó zöld, hátán kettős finom fehéres tüskesor van, a fej sárgás-barna. Hossza 22—25 mm. Májusban szilfán (*Ulmus campestris* és *alba*), bengén (*Rhamnus frangula*), lonczon (*Lonicera tatarica*), sóskafán (*Berberis vulgaris*), bangitán (*Viburnum lantana*), vörös somon (*Cornus sanguinea*), tölgyön és hársfán található.

A báb szürkés-barna, a szárnyhévely sötétebb.

Parazitája a *Microgaster triangulator* Wsm. nevű Braconida.

A szoniszéd országok közül előfordul Alsó-Ausztriában, Karinthiában és Galicziában (VI), Salzburgban és Sziléziában (VI—VII) és Bukovinában (VI—VIII). Elterjedési köre Stockholmtól Kalábriáig és Angolországtól az Amur-vidékig terjed.

Különfélék.

A házipoloskáról. Kísérleti czélokra nagyszámú házipoloskát (*Cimex lectularia* LINN.) gyűjtöttem és neveltem a közelmúltban. Ezeket a poloskákat egy üvegben tartottam, amelyben minden táplálék híján éldegéltek. Egyik kísérletem czélja a szénkéneg hatásának kipróbálása volt, melytől nemcsak a kifejlődött példányok, hanem a peték is gyorsan elpusztultak. Egy másik kísérletem odaírányult, hogy külön üvegesébe helyeztem el petéket, melyekből 1908. évi október hó 23-án keltek ki az apró poloskák. Ezeket az apró poloskákat szintén minden eleség nélkül tartottam el, ami f. évi február hó végéig sikerült is, ekkor kezdtek ugyanis az első példányok pusztulni, az utolsó példány azonban március 25-ig húzta ki, tehát teljes öt hónapig élt. A poloska koplalóművészetének kipróbálásával már többen kísérleteztek és ahhoz az eredményhez jutottak, hogy a házipoloska nagyon szívós állat, mely teljes esztendeig is kihúzza étlenül. Újszülött példányok ily hosszú koplalásáról még nem volt tudomásunk. Az éheztetett apró poloskákról még meg akarom jegyezni, hogy azok nem vedlettek. UJHELYI JÓZSEF.

Irodalom.

Mühl: Bemerkungen zu *Epuraea Mühli* Reitt. (Wiener Entom. Zeitung. XXVIII, 1909, p. 37).

E folyóirat mult évi kötetének 185. lapján megemlítettem, hogy REITTER a Tátrából leírt egy új Nitidulidát *Epuraea Mühli* név alatt. Szerző most a leírás kiegészítéséül közli, hogy nevezett bogár csápja nem egyszínű vöröses-sárga, hanem a csápbunkó barna vagy fekete. Előfordulását illetőleg megjegyzi, hogy 1899 és 1902 júliusában a Tátrában (a béla-zdjári úton Barlangliget és a Mária-Terézia-út között) gyűjtötte a jegenyefenyő rakásra dobott frissen levágott ágairól. CSIKI.

*

József Dziedzielewicz et Frant. Klapálek: Novae species Neuropteroideorum in Karpathibus Orientalibus anno 1907 collectae. (Acta Societatis Entomologicae Bohemiae V, 1908, p. 21—24, 3 fig.)

A Keleti Kárpátokból (Csernahora) való két új faj leírása, az egyik egyúttal egy új nem képviselője. Mindkét faj a reczészárnýúak *Limnophilidae* családjába, illetőleg *Chaopteryginae* alosaládjába tartozik és név szerint a következők: *Heliconis* (DZIEDZ., nov. gen.) *chomiacensis* DZIEDZ. és *Heptagenia nigrescens* KLP. CSIKI.

Dr. Em. Lokay: Studie o rodu: Hladkon, *Liosoma* Stephens. (Acta Societ. Entom. Bohemiae. V, 1908, p. 103—138, 15 fig.)

Szerző az ormányos bogarak *Liosoma* nemét tette tanulmány tárgyává és ezen dolgozatában számol be vizsgálatairól. A mennyire a cseh nyelven megírt dolgozattól tájékozódni lehet 20 faj meghatározó táblázatát és ezek részletes leírását nyújtja, közöttük egy új fajt is találunk, a *L. Formáneki*-t Krajnából, melynek latin leírását és képét is adja. A legtöbb faj hímvevseje is le van rajzolva. Új a *L. deflexum*-nak egy fajváltozata is Franciaországból, melyet szerző *var. Bang-Haasi*-nak nevez. Minket közelebről az érdekel, hogy szerző a BRANCSIK által Trencsén vármegyéből leírt *L. carpathicum* és *var. ruficollis*-t a *Liosoma cribrum* szinonimái közé sorolja és hogy a *L. bosnicum* K. DAN. két újabb termőhelyét közli a Keleti-Kárpátokból (Csernahora, Máramaros). CSIKI.

*

Edmund Reitter: Fauna Germanica. Die Käfer des Deutschen Reiches. I. Band. Mit 66 Text-Illustrationen und 40 Farbendrucktafeln. zusammengestellt und redigiert von DR. K. G. LUTZ. p. IX. + 248. Stuttgart, 1908.

A német bogarászati irodalom újból egy jó kis könyvecskével gyarapodott, mely egyúttal a német tanítók természettudományi egyesülete munkáinak 22. kötetét képezi. Nevezett egyesület elhatározta, hogy tagtársai részére jó kézikönyveket ad ki, melyekből hazájuk természeti kincseit könnyen megismerhessék. Így sorra került egy a bogarakat ismertető kézikönyv kiadása. A munka megírására megnyerték REITTER ÖDÖN császári tanácsost, az általánosan ismert kiváló szaktudóst. Terv szerint a Német Birodalom bogarait kellett volna analitikus módszerben ismertetni, szerző azonban lakóhelyének (Morvaország) faunáját is felvette és így LETZNER-t követvén még Csehországot és Sziléziát sem mellőzhette. Az I. kötet az általános részen kívül a bogarak első alrendjét és hadát, a Caraboideákat tárgyalja. Az általános részben szerző a bogarak morfológiai viszonyait tárgyalja, majd ismerteti a gyűjtőeszközöket és azok használatát, a preparálást, a gyűjtemény berendezését stb., egyszóval röviden megismerteti olvasóival mindazt, amit tudniok kell. A tüzetes részen röviden ismerteti a családokat és nemeket, közli a felölelt területen előforduló fajok rövid meghatározó kulcsát és a könyv első felében röviden a fajokat is jellemzi, utóbb azonban a helyszűke miatt ettől el kellett tekintenie. Jegyzet alakjában több új faj és fajváltozat leírását találjuk, ezek legnagyobb részt nem németországiak, néhány faj részére pedig új alnemeket állít fel a szerző. Újak a következők: *Bembidion lamprinulum* (Kaukázus), *B. Haupti* (Ordubad),

B. punctulatum var. *bracteonoides* (Kaukázus, Talysh), *B. nitidulum* var. *lyrikense* (Kaukázus, Lenkoran), *Trechus bescidicus* (Beszkidek, Cseh-erdő), *Patrobis austriacus* (Alsó-Ausztria: Schneeberg), *Amara nitida* var. *imbella*, *Harpalus pygmaeus* ab. *pygmaeolus* (Bajorország), *Oodes Hahni* (Tashkend, Bokhara), *Lebia scapularis* ab. *insolita* (Szíria: Akbes), *Hydroporus Lutzii* (Galicia), *Agabus inguttatus* (Kaukázus) és *Gyrinus fulviventris* (Szíria: Akbes). Új nevet kapott a *Lionychus unicolor* Fleisch. (nec Heyd., Schilsky) = *Fleischeri*. Az új alnemek pedig a következők: *Pterostichus* subg. *Parasteropus* (*Pt. Illigeri* részére), *Harpalus* subg. *Acardystus* (*H. rufus* stb. részére) és *Chlaenius* subg. *Stenochlaenius* (*Chl. coeruleus* és *anchomenoides* részére) és és subg. *Chlaeniellus* (*Chl. variegatus*, *vestitus* stb. részére). A kötethez mellékelt 40, illetőleg 20 mindkét oldalára nyomott színes tábla nagyon sikerültnek mondható, a közbe alkalmazott részlet és lárvarajzok azok becsét nagyon emelik. A táblák rajzai főleg STURM, DEJEAN, JACQUELIN-DUVAL, FOWLER és SCHIÖLTE ismert munkáiból vétettek át. Sajnálunk kell azonban, hogy a kiadó helykímélés szempontjából a testrészek nevének teljes kiírása helyett rövidítések alkalmazását kötötte ki, a mi a meghatározó kulcsok használatát megnehezíti. Ugyanesek költségkímélésből nagyon gyarló papirosra nyomatták a munkát, a mi az elég jól sikerült és csinos táblák mellett nagyon is szembeötlik. A munka rövidre szabott szövege és táblái révén Németországon túl is el fog terjedni. CSIKI.

Szerkesztői üzenetek.

D. A. (Munkács). — Köszönettel vettük sorait és szívesen megfelelelünk kívánságának. A rovargyűjtő eszközöket és az egyéb hozzávalókat a „Hazai Zoologiai Laboratorium”-tól (Budapest, VII. Damjanich-utca 36) rendelheti meg. Külföldi czégek közül a „Winkler & Wagner, Wien XVIII. Dittes-Gasse 11” czéget ajánlhatjuk leginkább. Jó eszközöket szállít még Deyrolle Párizsban, Niepelt Zirlauban és mások, de eszközeiket a magas vám nagyon megdrágítja.

K. J. (Kondoros). — Előfizetőink csereajánlatát szívesen és díjmentesen közöljük. Megjegyzendőnek tartjuk azonban, hogy nálunk Magyarországon a cserebelés kevésbé elterjedt, gyűjtőink ugyanis többnyire csak hazánk faunáját gyűjtik és nagy súlyt fektetnek arra, hogy gyűjteményükben lehetőleg minden példány saját gyűjtésük eredményeként foglaljon helyet. Ez helyes is, mert így nagyobb gondot fordíthatnak az állatok életviszonyainak megfigyelésére és sohasem fognak a külföldön olyan divatos „tömegben való gyűjtésnek” hódolni, mely nem egy ritka faj kipszttására vezet.

Többeknek. — Folyóiratunk terjedelmét nem apasztottuk, az ez idei kötet is legalább 15 ívnyire van tervezve, de úgy határoztuk, hogy havonként csak egy ívet adunk és egy füzetet pedig négy ívre bővítettük ki, hogy ebben egy terjedelmesebb munka láthasson napvilágot, ezáltal akarván a „folytatásos” cikkek számát apasztani. Ilyen közlésre váró cikkeink közül felemlíthetjük a magyarországi „díszbogarak (*Buprestidae*)” és a „dongók (*Bombus*)” meghatározó kulcsait; hasonló meghatározó kulcs készül „hangyáinkról” is, de ez utóbbi valószínűleg már csak a jövő évi kötetre fog maradni.